

Text apărut pe www.poezie.ro

Învățăm împreună (3)

tehnica literara [ ]

(Fondul poetic. Elemente stilistice)

-----

de Rodean Ștefan-Cornel

2008-09-08 | |

Notă:

Acest text nu este o lucrare de cercetare științifică, un eseu, o lecție, sau un instructaj. El conține doar câteva note de studiu, personale, elaborate de subsemnatul pe timpul parcurgerii unei bibliografii pe care am considerat-o absolut necesară pentru inițierea mea în unele “taine ale scrisului.”

Afirmam la sfârșitul episodului trecut că fondul poetic se realizează prin anumite elemente stilistice.

Principalele elementele stilistice ale poeziei se pot grupa în următoarele categorii:

- figurile de stil (figurile de cuvinte, tropii);
- figurile de construcție (gramaticale);
- figurile de cugetare (retorice).

1) Figurile de stil (figurile de cuvinte, tropii) sunt, în principal, de două tipuri:

a) metafora - este figura care, în baza unor raporturi subînțelese, exprimă un obiect prin altul, substituind termenul-imagie termenului-obiect al unei comparații neefectuate („cerneala ochilor”, „pana genelor”); prin extensie, prin metaforă se înțelege orice tip de limbaj figurat, care semnifică altceva decât sensul propriu, direct;

b) metonimia - este înlocuirea unui termen prin altul, pe baza altor raporturi decât asemănarea: punerea efectului în locul cauzei și invers, a operei în locul autorului și invers, înlocuirea locului în care se face ceva cu însăși lucrul făcut etc. („prin pomi e ciripit și cânt”, în loc de „păsări”, „visam la ochi albaștri”, în loc de „visam la o fată”, „lauri” în loc de „victorie”, „Bachus” în loc de „vin”, „semiluna”, în loc de „turci”).

Figurile de stil derivate din metaforă cele mai utilizate (tropii secundari) sunt:

- alegoria (prelungirea sau amplificarea metaforei, întâlnită mai ales în fabule și în parabole);
- antonomasa (substituirea unui nume propriu cu un nume comun; de ex: „poetul țărănimii”, în loc de Coșbuc, „poetul nepereche”, în loc de Eminescu, sau invers, „un Babel de neamuri”, în loc

de „felurite neamuri”);

- catahreza (atribuirea înțelesului unui cuvânt altui cuvânt; de ex: „picior de plai”, „mațe-fripte”, „târâie-brâu”, „zgârie-brânză”, sau recurgerea la epitete deturnate de la întrebuițarea lor obișnuită, cum ar fi „parfumuri grele”, pentru a desemna un miros dezgustător).

Figura de stil derivată din metonimie cel mai des utilizată este

- sinecdoca (înlocuirea părții cu întregul din care face parte, sau a întregului prin parte, a singularului prin plural și invers; de ex.: „steagul turcului” în loc de „steagul turcilor”, „suflete” în loc de „oameni”, „vulpe” în loc de „blană de vulpe”).

2) Figurile de construcție (gramaticale) cele mai cunoscute sunt:

- a) elipsa (scurtează exprimarea, suprimând un termen care a mai fost utilizat puțin mai înainte);
- b) pleonasmul (amplifică exprimarea);
- c) hiperbata (schimbare în ordinea obișnuită a cuvintelor, de regulă în interesul versificației);
- d) repetiția (insistare, pentru a întări efectul);
- e) conversiunea (regresiunea) este repetarea simetrică a unei forme, dar cu sens inversat („Căci toți se nasc spre a muri/Și mor spre a se naște”).

3) Figurile de cugetare sunt împărțite în următoarele categorii principale:

- a) care dau putere de convingere;
- b) care decurg din puterea emoției;
- c) ornamentale.

Ele sunt studiate în primul rând de retorică, dar și de poetică; în poezie, cele mai întâlnite figuri de cugetare sunt cele ornamentale.

Figurile ornamentale cele mai utilizate sunt:

- cronografia (încadrarea în expunere a unei descrieri);
- topografia (descrierea locului);
- antiteza (întovărășirea de idei opuse);
- perifriza (redarea indirectă, mai ocolită a unei idei, exprimarea unui concept simplu prin un grup de cuvinte; este folosită și cu valoare metaforică; de ex., pentru a sugera moartea eroului într-o prăpastie: „Din noaptea cea fatală, Briar pe-a lui câmpie/N-a apărut! De dânsul, nimic nu se mai știe,/Dar peste șapte codri, deasupra unei râpi/Se vede-un stol de vulturi ce mișcă din aripi...;
- hiperbola (redarea mărită peste măsură a dimensiunilor și forței);
- litota (pe de o parte, este inversul hiperbolei, exagerarea micimii, iar pe de altă parte, exprimă modestia vorbitorului sau ironia lui față de o persoană sau față de situația în care se găsește; de ex., „nu este prea deștept”, în loc de „este prost”);

- gradația (succesiunea unor exprimări care deșteaptă stări sufletești din ce în ce mai puternice);
- interogația (cuprinde, de regulă, o întrebare, sau un șir de întrebări, destinate a stimula interesul cititorului; ele nu așteaptă un răspuns, dar, fie că se asigură de răspunsul pe care l-ar putea obține, fie că răspunsul este inaccesibil);
- imprecția (blestemul);
- prosopopeea („personificarea” pe care poetul o simulează, adresându-se unui obiect neînsuflețit sau unor personaje care nu mai există în realitate; de ex., dialogul cu fenomene ale naturii, cu personaje istorice).

În încheiere, se cuvine să precizăm că distincția între figurile de cuvinte (tropi), figurile de construcție (gramaticale) și cele de cugetare, nu poate fi considerată ca o dogmă inatacabilă, în multe situații, unele figuri de cugetare, spre exemplu, implicând metafore.

Precizare:

Clasificările de mai sus au fost realizate având la bază lucrarea ”Inițiere în poetică” de Eugeniu Speranția, Editura Albatros, 1972, iar pentru definiții s-a folosit ”Dicționar de termeni literari”, Editura Științifică, 1970